Элим деб, юртим деб, ёниб яшаш керак

Туркистон

1925 йилдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИ «КАМОЛОТ» ЖАМҒАРМАСИ ГАЗЕТАСИ

1998 йил 28 январь Чоршанба. №8 (144101)

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ҚАРОРИ

ОИЛА МАНФААТЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ БОРАСИДА 1998 ЙИЛДА АМАЛГА ОШИРИЛАДИГАН ТАДБИРЛАР ДАВЛАТ ДАСТУРИ ТЎҒРИСИДА

Оиланинг жамиятни ўзгартиришдаги тутган ўрни ва иштирокини янада ошириш, оилаларнинг ҳуқуқий, ижтимоий, иқтисодий, маънавий-ахлоқий манфаатларини ва фаровонлигини яхшилашни давлат томонидан қўллаб-қувватлашни кучайтириш ҳамда изчил таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1997 йил 9 декабрдаги Ф-796-сон Фармойиши билан ташкил этилган Республика комиссияси томонидан ишлаб чиқилган Оила манфаатларини таъминлаш борасида 1998 йилда амалга ошириладиган тадбирлар Давлат дастури тасдиқлансин.

2. Ҳокимият ва бошқарувнинг давлат тузилмалари, мулкчилик шаклларидан қатъи назар, корхоналар ва ташкилотлар Давлат дастури топшириқларининг белгиланган муддатларга мувофиқ сўзсиз бажарилишини таъминлашнинг мукаммал чораларини кўрсинлар. Ушбу мақсадларда икки ҳафта муддатда:

Давлат дастурида кўрсатиб ўтилган тадбирларни корхоналар ва ташкилотларнинг аниқ шарт-шароитларига мувофиқ равишда, шунингдек, корхона, ташкилот жойлашган ердаги маҳаллаларда яшовчи оилаларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш зарурлигига қараб амалга ошириш бўйича тармоқ ва идоравий тадбирлар;

шаҳарлар, туманлар, қишлоқлар ва овулларнинг маҳаллий шарт-шароитни ҳисобга олувчи ва ҳар бир оилани қамраб олувчи оила манфаатларини таъминлаш борасида амалга ошириладиган минтақавий дастурлар ишлаб чиқилсин.

3. Давлат матбуот қўмитаси, «Ўзтелерадио» компанияси, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги, оммавий ахборот воситалари қабул қилинган 1998 йилги Давлат дастурида назарда тутилган оила манфаатларини таъминлаш борасида амалга ошириладиган тадбирларнинг тутган ўрни ва аҳамиятини кенг тушунтиришни таъминласинлар.

Оила манфаатларини таъминлаш дастурларининг бажарилиши доимо кузатиб борилсин ва унинг натижалари кенг ёритилсин.

4. Вазирлар Маҳкамаси комплекслари, вазирликлар, идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва барча даражалардаги ҳокимликлар ҳар чоракда ўзларининг якуний мажлисларида манфаатдор органлар ва тузилмаларни жалб қилган, масъул ижро этувчиларнинг ҳисоботларини тинглаган ҳолда оила манфаатларини таъминлаш борасидаги тегишли дастурларнинг бажарилишини кўриб борсинлар.

5. Ишларни мувофиқлаштириш ва Оила манфаатларини таъминлаш борасида 1998 йилда амалга ошириладиган тадбирлар Давлат дастурининг бажарилишини назорат қилиш учун комиссиялар тузилсин.

Комиссиялар, жойларга борган ҳолда, Давлат дастурида кўзда тутилган тадбирларнинг тегишли тузилмалар ва ҳокимият органлари томонидан амалга оширилишини доимо назорат қилсинлар ва текширсинлар. Ҳар бир чорак якуни бўйича чоракдан кейинги ойнинг 12-кунигача Вазирлар Маҳкамасига дастур тадбирларини бажариш ишларининг аҳволи тўғрисидаги таҳлилий ахборотни уни яхшилашга оид таклифлар билан бирга тақдим этсинлар.

6. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ў.Султонов зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри, 1998 йил 27 январь

* * *

Оила манфаатларини таъминлаш борасидаги тадбирлар Давлат дастури комплекс тусга эга бўлиб, у 150 дан ортиқ тадбирни ўз ичига олади. Бу тадбирлар қуйидаги стратегик йўналишлар бўйича бўлимларга жамланган:

- оилавий муносабатларнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш, оила манфаатлари ҳуқуқий ҳимоя қилинишини таъминлаш, оналик ва болалик ҳуқуқларини муҳофаза қилиш;
- оиланинг ижтимоий манфаатларини таъминлаш учун шарт-шароитлар яратиш, оила аъзоларининг соғлиғини муҳофаза қилиш ва таълим даражасини ошириш учун шарт-шароитларни яхшилаш;
- оиланинг иқтисодий манфаатларини таъминлаш, оила даромадларини, оила аъзоларининг иш билан таъминланиш даражасини ошириш, рўзғор юмуши ва турмуш шароитларини яхшилаш, кам таъминланган оилаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш;
- оиланинг маънавий-ахлоқий асосларини ва маданий манфаатларини такомиллаштириш;
- оиланинг соғлом, ақл-заковатли ёш авлодни тарбиялашдаги ролини ошириш, ҳар томонлама камол топган авлодни тарбиялашда оила ва жамиятнинг вазифаларини такомиллаштириш;
- оила муаммоларини илмий ва ижтимоий тадқиқ этишни чуқурлаштириш, оила, хотин-қизлар ва болаларнинг иқтисодий ва ижтимоий аҳволини кўрсатувчи статистика ахборотини тўплаш тизимини такомиллаштириш.

1998 йилда оила манфаатларини таъминлаш борасида амалга ошириладиган дастурий тадбирларни рўёбга чиқариш учун маблағ билан таъминлашнинг барча манбалари бўйича 144,8 миллиард сўм маблағ назарда тутилмоқда, уларнинг деярли ярми давлат томонидан бюджетдан ажратилади.

Оила манфаатларини таъминлаш борасида 1998 йилда амалга ошириладиган тадбирлар Давлат дастури оммавий нусхада нашр этилади.

САМИМИЙ ҚУТЛОВ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Муҳтарам Президент жаноблари,

Таваллудингизнинг олтмиш йиллиги муносабати билан Ҳиллари ва менинг самимий қутловларимизни ҳамда умрингиз узоқ ва баракали бўлсин, деган эзгу тилакларимизни қабул айлагайсиз.

Сиз шу табаррук ёшга етган кунларингизда Ўзбекистоннинг 1991 йилдан буён ҳайратга тушарли даражада эришган улкан ютуқларига назар ташлаш учун ўта масъулиятли вазифаларингиздан бирозгина бўлса-да фурсат топарсиз, деб умид қиламан.

Ҳиллари ўтган йилнинг ноябрь ойида Ўзбекистонга ташрифи чоғида Сизнинг самимий меҳмондўстлик кўрсатганингизни ҳаяжон билан эслайди. Ўзбекистонда унга тақдим этилган ажойиб совғалар учун Сизга шахсан ташаккур изҳор этишдан бахтиёрман.

Янги йил Сиз учун янги муваффақиятлар, сиҳат-саломатлик ва бахт-саодат йили бўлишидан умидворман.

Камоли эҳтиром ила,

Уильям Ж.КЛИНТОН,
Америка Қўшма Штатлари Президенти

Устоз айтганча, наққошликда ҳам нафосат бор

ЖУРНАЛИСТЛАР УЧУН

Анчадан буён мамлакатимизда иш олиб бораётган Конрад Аденауэр номидаги жамғармага журналистлар, олимлар, элчихоналар, халқаро ва республика жамоат ташкилотларининг вакиллари йиғилишди.

Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро жамоатчилик маркази, Ўзбекистон ёшларининг "Камолот" жамғармаси ҳамда "Менежер" журнали ҳамкорлигида ўтказилган бу давра суҳбатининг бош мавзуси Ўзбекистон журналистикасининг бугуни ва келажаги ҳақида бўлди.

Давра суҳбатида Ўзбекистон ёшларининг "Камолот" жамғармаси бошқаруви раиси Ҳ.Абдураимов иштирок этди.

ЛАЙЛО,
ўз мухбиримиз

Президент стипендияси совриндорлари

ЭЗГУЛИК УЛАШИБ

Газетамизнинг аввалги сонларидан Ўзбекистон Президентининг аспирантлар учун давлат стипендиялари танловининг 1998 йилги ғолиблари рўйхати эълон қилинганди. Улар орасида 1-Тошкент Давлат тиббиёт институтининг 3-курс аспиранти Шаҳло Маҳкамова ҳам бор. У 1983 йили пойтахтимиздаги инглиз тилига ихтисослашган 17-ўрта махсус мактабни олтин медаль билан битиргач, Тошкент Давлат тиббиёт институтига ўқишга киради. Олий ўқув юртини "Даволаш" мутахассислиги бўйича имтиёзли диплом билан якунлаб, ўша институтда ҳамда Москва "Кўз микрохирургияси" илмий-техника мажмуасида клиник-ординатура бўйича тажриба ўтаган.

"Олдинги радиал дозаланган кератотомия операцияси натижасини мукаммаллаштириш усулларини ишлаб чиқиш" мавзусидаги номзодлик диссертациясининг муаллифидир.

-- Шаҳло опа, илмий ишингиз ҳақида батафсилроқ сўзлаб берсангиз?

-- Асосан миопия, яъни яқиндан кўриш касаллигини даволаш билан шуғулланаман. Маълумки, яқиндан кўриш касаллиги аксарият одамларда учрайди. Бу муаммо мени анчадан буён ўйлантириб келарди. Миопиянинг авж олишини тўхтатиш учун аввалари -- иттифоқ даврида одамлар Москва, Санкт-Петербург каби шаҳарларга бориб, овораю сарсонгарчиликлар билан операция қилдиришга мажбур бўлишарди.

90-йилларнинг бошидан "кератотомия" деб аталмиш ушбу операцияни илк бора ўзимизда қўллай бошладик.

-- Унинг моҳияти нимадан иборат?

-- Кератотомияда кўзнинг шоҳ пардаси қисман кесилади. Шунда беморнинг кўриш қобилияти яхшилана бошлайди. Дастлаб ушбу операцияни амалга ошириш муваффақиятли кечарди-ю, бироқ каттиқ оғриқлар кишини жуда безовта қиларди. Оғриқни камайтириш учун биз магнитни қўллай бошладик. Бу вазореконструктив операция дейилиб, у кўзнинг озиқланишини яхши йўлга қўяди. Кўзнинг хиралашиш жараёни мутлақ тўхтатилгач, кўзойнакка зарурат ҳам қолмайди.

Ўзингиз хабардор бўлсангиз керак, авж олган миопия хасталигигига чалинганлар қўпол айтганда гўё ногирондек. Уларга спорт билан шуғулланиш, жиддийроқ юмушни бажариш, ўқиш, кўзни ҳаддан зиёд толиқтириш мумкин эмас. Аёллар учун ҳатто фарзанд кўриш ҳам ман этилади. Биз амалга оширган операциядан кейин эса кўзнинг мутлақ соғломлашиш жараёни бошланади.

-- Ҳар қандай тиббий операция тайёргарликларсиз бўлмайди албатта...

-- Тўғри айтасиз, биз ушбу жараённи дастлаб қуёнларда тажриба қилиб кўрдик. Натижаси кўнгилдагидек чиқди. Бу соҳада менга академик Комилжон Зуфаров ҳамда профессор Акром Йўлдошевлар яқиндан кўмаклашишди. Биокимёвий жиҳатдан, яъни қон ва бошқа суюқликларни текширишда Абдуғафур Ҳожиметов ёрдамлашди. Илмий раҳбарим тиббиёт фанлари номзоди Алишер Худойбердиевнинг қимматли маслаҳатлари ҳам бу мураккаб юмушда жуда асқотди.

-- Ушбу операциянинг муваффақияти ҳақида нима дея оласиз?

-- Тиббиёт соҳасидаги янгиликлар яхши албатта, лекин унинг кафолати ҳам бўлиши керак. Шу маънода олмос тиғ воситасида бажариладиган ушбу операциядан сўнг одамда салбий ўзгаришлар бўлмайди. Аҳамиятли томони жаҳон олимлари мазкур усул ҳамда лазер нури орқали кўзда бажариладиган операция ўртасида тафовут йўқлигини эътироф этишмоқда.

Умуман олганда шоҳ пардани қисман кесиб қилинадиган ушбу операция билан россиялик машҳур кўз шифокори Феодоров йигирма йилдан буён шуғулланади. Унинг натижалари ҳам яхши.

Биз эса операциядан олдин беморнинг ҳолати ҳақидаги маълумотни компьютерга соламиз, ўрганиб чиқамиз. Операциянинг муваффақиятли чиқишида бу муҳим омилдир.

Шаҳло Маҳкамованинг "Покистон тиббиёт журнали"да эълон қилинган мақоласида ушбу янгича услуб морфологик талқин этилган бўлиб, бугунги кунда хорижлик тиббиётшунос олимларнинг эътиборини ҳам ўзига жалб этмоқда.

Кўз инсонга табиат томонидан ато этилган энг ноёб неъматларнинг биридир. Агар бунга шубҳа қилсангиз, кўзингизни бир лаҳза бўлса-да юмиб туринг-чи! Дунё тор бўлиб кетади. Кишиларга эзгулик улашаётган, қалби, нияти пок инсонлар борлиги бизнинг-да фахримиздир.

Суҳбатдош: Назокат УСМОНОВА

Шу сонга хабар

БИЗ ЭРТАГА АСКАРМИЗ...

"Камолот" жамғармаси Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек туман бўлими Ўзбекистон мудофаасига кўмаклашувчи "Ватанпарвар" ташкилоти ҳамда Спорт қўмитаси ҳамкорлигида армия ёшига етмаган ўсмирлар ўртасида ҳарбий спорт ўйинлари мусобақасини ўтказишди.

Мусобақа шартларини бўлажак аскарлар ишонч ва масъулият билан бажардилар. Туман мактаб ўқувчилари ўртасида ўтган беллашувда совриндорлик 49-мактаб ўқувчиларига насиб этди. Энг яхши иштирокчи эса 18-мактабнинг 10-синф ўқувчиси И.Ёқубов деб топилди.

Ғолиблар ҳомийларнинг эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

/Ўз мухбиримиз/

ЎЗБЕКИСТОН ЭРИШГАН ЮТУҚЛАРНИНГ РОССИЯДАГИ ЭЪТИРОФИ

26 январь куни Тошкентда Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовга Г. Плеханов номидаги Россия Иқтисодий Академиясининг фахрий доктори дипломини топшириш маросими бўлиб ўтди.

Тантанали тадбирни иқтисодий академия Президенти Виталий Видяпин очиб, юксак илмий унвонни Ислом Каримовга тақдим этиш сабаблари, ўзи раҳбарлик қилаётган илм масканининг тарихи, бугунги кундаги фаолияти ҳақида сўзлади. В. Видяпин давлатимиз раҳбарига Г. Плеханов номидаги Россия Иқтисодий Академиясининг фахрий доктори дипломини ҳамда таомил бўйича докторлик либоси ва эсдалик медални тақдим этди.

Президент Ислом Каримов ўзининг Г. Плеханов номидаги Россия Иқтисодий Академиясининг фахрий доктори дипломига сазовор бўлиши Россия илмий жамоатчилиги томонидан Ўзбекистонда амалга оширилаётган иқтисодийислоҳотлар самарасининг холисона эътирофи, халқимиз эришаётган ютуқларнинг муносиб баҳоланишидан далолатлигини таъкидлади.

Давлатимиз раҳбари Ўзбекистон мустақиллик йилларида эришган ютуқлар борасида тўхталиб, мазкур натижаларнинг қўлга киритилишида, баъзи МДҲ давлатларида бўлгани каби, «инқилобий сакрашлар» эмас, балки ислоҳотларни босқичма-босқич амалга ошириш бош мезон қилиб олиниши муҳим аҳамият касб этганини таъкидлади. Шунингдек, Ислом Каримов ислоҳотларни амалга ошириш ва иқтисодий ўсишга эришиш йўлида республика раҳбарияти беш муҳим тамойилга таянганини айтди. Булар — иқтисоднинг сиёсатдан устуворлиги, давлатнинг бош ислоҳотчи бўлиши, қонун устуворлиги, кучли ижтимоий сиёсат ҳамда эркин бозор муносабатларига босқичма-босқич ўтиш. Бу тамойиллар асосида Ўзбекистон ўз моделини яратди ҳамда ўзига хос ва мос тараққиёт йўлини танлади. Ўзбекистоннинг ўзига хос бу модели ҳозир хориждаги кўплаб мутахассислар томонидан ўрганилмоқда ва биз ҳақли равишда бундан фахрланамиз, деди Президент.

Ислом Каримовнинг халқаро илмий доираларда катта нуфузга эга бўлган мазкур Иқтисодий Академиянинг фахрий доктори унвонига сазовор бўлиши Ўзбекистонда юз бераётган ўзгаришлар, туб ислоҳотлар самарасининг яна бир эътирофидир, деб таъкидлади В. Видяпин. Россиялик олимнинг эътироф этишича, Ўзбекистон МДҲ мамлакатлари орасида ялпи ички маҳсулот ҳажми сезиларли ўсаётган ягона давлатдир. Бу борада республикада эришилган кўрсаткичлар МДҲ-да энг юқоридир. Мамлакат белгиланган мақсадларга етишиш учун изчиллик билан олға одимламоқда. Бунда Президент Ислом Каримовнинг ҳиссаси беқиёс экани эса нафақат Ўзбекистонда, балки хорижда ҳам яхши маълум, деди В. Видяпин. Энди эса, унинг мамлакатда туб иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш, халқ хўжалигини тараққий эттириш, фуқаролар фаровонлигини ошириш йўлидаги хизматлари Россиядаги йирик илм маскани томонидан ҳам муносиб баҳоланди.

Россия илмий жамоатчилиги Ислом Каримовнинг яқинда Москвада кенг жамоатчиликка тақдим этилган «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари» китобига ҳам юқори баҳо берди. Ўзбекистон раҳбарининг Россия Иқтисодий Академиясининг фахрий доктори унвонига сазовор бўлишида Ислом Каримовнинг ана шу асари ҳам муҳим аҳамият касб этди.

Россия Иқтисодий Академияси 1907 йили ташкил этилган. Дастлаб у «Тижорий таълим тарқатувчи Москва жамоатчилигининг Тижорат институти», деб аталар эди. 1991 йилда институт Иқтисодий Академияга айлантирилди. Ҳозир унинг таркибида молия, маркетинг, банк ва суғурта институтлари, илмий-тадқиқот бирлашмаси, иқтисодий кибернетика, товаршунослик, бошқарув сингари кафедралар, магистрлар тайёрлаш маркази, аспирантура ва докторантура, кўпгина бошқа тузилмалар фаолият кўрсатмоқда. Иқтисодий Академияда 12 минг нафар талаба таҳсил олади. Унда икки юзга яқин профессор ва фан доктори, беш юздан ортиқ фан номзоди меҳнат қилади.

Маросимда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчилари, Бош вазир ўринбосарлари, вазирлик, идора, йирик илмий муассасаларнинг раҳбарлари ва бошқа расмий кишилар иштирок этди.

Маросимда Россия Федерациясининг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси А. Пацев ҳозир бўлди.

ЎзА

Бизга жавоб берадилар

ТАНГА ПУЛ

"Туркистон"нинг 1997 йил 20 декабрь сонида чоп этилган шу номли мақолага "Тошшаҳарйўловчитранс" давлат уюшмасидан жавоб хати олинди. Унда шундай дейилади:

"Бу мақола уюшманинг Электртранспорт бошқармасида кўриб чиқилиб, атрофлича муҳокама қилинди. Депоbooларнинг тасарруф бўлими ходимларига ҳайдовчилар ва кондукторлар ўртасида хизмат кўрсатиш маданиятини ошириш, тушунтириш ишлари олиб борилиши юклатилди. Мақолада кўрсатилган 2-трамвай депосининг ҳайдовчиси М. Маҳамадалиевага исми шарифни нотўғри айтгани ва танга пулни олмагани учун ўртача ойлик маошининг 40 фоизи миқдорида жарима солинди."

ЭМАСМИ?

Р.УСМОНОВ,
Бошқарув раиси ўринбосари

«КАМОЛОТ» ЖАМҒАРМАСИ КУБОГИ

Тошкентда Ўзбекистон ёшларининг «Камолот» жамғармаси Кубоги учун баскетбол ва волейбол бўйича мусобақаларини ўтказиш бўйича ташкилот қўмитасининг биринчи мажлиси бўлди. Мусобақалар республикамиз мустақиллигининг етти йиллигига бағишлаб ўтказилади.

Мажлисни «Камолот» жамғармаси раиси, мусобақа ташкилот қўмитаси раиси Ҳ.Абдураимов бошқарди.

Мажлисда мусобақалар «Соғлом авлод учун» давлат дастури доирасида ўтказилиши қайд этилди. Бундан мақсад аҳоли ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, аҳолини спорт, унинг баскетбол ва волейбол сингари оммавий турлари билан ошна қилишдан иборат.

Мусобақалар бир неча босқичда ўтказилади. Ўйинлар яқинда аҳоли пунктларида, ўқув юртларида, шаҳар ва қишлоқлардаги меҳнат жамоаларида бошланади. Финал ўйинлари сентябрь ойида ўтказилади.

Мусобақа шартларига кўра, ғолиб командалар аъзоларига «спорт устаси» ва «спорт усталигига номзод» унвонлари берилади.

А.Иванова,
ЎзА мухбири

Янги тарихдан саҳифалар

ИСТИБДОД ИЛДИЗЛАРИ

1 Ўрта Осиё хонликларининг қозоқ-қирғиз қардошларини Россия тажовузидан ҳимоялаш учун кураши

Таниқли муаррих Муҳаммад Солиҳ қори Тошкандий маълумотига кўра, XIX аср бошларида Тошкентдан Ғулжагача бўлган Чимкент, Сайрам, Туркистон, Авлиё ота, Оқ масжид, Пишпак, Тўқмоқ ҳудудлари Қўқон хонлиги тасарруфида бўлиб, уларни одатда Тошкент ҳокими бўлган Қушбеги бошқарган.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Шарқшунослик институти жамғармасида 12136-рақами билан сақланаётган ''Тарихи Алимқул амири лашкар'' асарида қайд этилишича, ''Русия салотинлари бирла Хўқанд хонларин ораларига аввалдин ҳаргиз мухолиф ва душманлиғ тушмай, ҳамиша муҳаббат ва ошнолиғ бўлуб... Умархон вақтида Хўқанддин Турсун Хожа Судур Петербурхға элчи бўлиб бориб ва императури аъзам ғоятда эъзоз қилиб, муддат қирқ кундин зиёда Петербурхда иззат билан тавaққуф қилиб, андин сўнгра хушвақт ва хурсанд қайтариб, Чу сойидин бери тарафға Урусия аскари ва нари Хўқанд аскари ўтмасға муқаррар қилиб, иттифоқ бўлған эрконлар''. Афсуски, икки давлат орасида вужудга келган бу муносабат омонат бўлиб, бу шунчаки, Россиянинг вақтдан ютиш учун зарур эди, холос.

Оқибат, шундай бўлиб чиқди. Бир неча йилдан сўнг Россия империясининг қозоқ-қирғиз даштларида ўз таъсир доирасини кенгайтириш учун қилаётган ишлари биринчи навбатда Қўқон хони Олимхонни (1798-1810) сергаклантирди. Маҳаллий муаррих Мулла Ниёзмуҳаммад ''Тарихи Шоҳруҳий'' асарида Олимхоннинг башоратомуз сўзларини келтиради: ''Руслардан бўлак хасмимиз ва дин душманларимиз қолмади, кофирлар билан ғазот ва жиҳод учун белимизни маҳкам боғлашимиз керак''. Олимхоннинг гапларидаги ҳақиқатни Россиянинг кейинги ҳаракатлари тасдиқлади. Империя 1822 йилда ўрта жузда қозоқ хонлигини тугатиб, унинг ўрнида округ маҳкамаси ташкил қилди. Қозоқлар энди русларга ҳар юз бош қорамолдан биттасини солиқ сифатида тўлайдиган бўлишди.

Қўқон хони Муҳаммад Алининг (1822-1842) Россия тарафидан уюштирилаётган иғвогарликлардан жиддий ташвишланиб, ўз элчиларини Россияга юборгани бежиз эмас.

2 МАВЗУГА ДОИР ҲУЖЖАТЛАР

Қўқон хони Муҳаммад Алихоннинг элчиси Соатбек Султонбековнинг 1825 йили Сибирь генерал-губернаторига Тошкент Қушбегиси номидан топширган хатидан кўчирма:

''Қадим замонлардан бери Иртиш дарёсининг бу томонини биз, нариги томонини Россия назорат қилар эди; лекин ҳозир биз олган маълумотларга қараганда, руслар Иртишдан бу ёққа ўтиб, бизнинг диндошларимиз ерида қурилишлар олиб бормоқда. Шу муносабат билан бизнинг хонимиз сиз жаноби олийларига ушбу хатни ёзишни ва бу қурилишларнинг сабабини сўрашни буюрдилар: Сиз буни ўз ихтиёрингиз билан қилаётирсизми ёки олий ҳазрат буйруғига мувофиқ бажаряпсизми? Ўз ҳукмдоримга батафсил ахборот беришим учун мени шу тўғрида хабардор қилишингизни сўрайман... Бундан ташқари маълум қиламанки, руслар бизнинг давлатимизда савдо ишлари билан баъзан икки йиллар қолиб кетади, лекин биз уларни динимизга киришга мажбур қилмаймиз, шундай экан, сизлар нега бизнинг диндошларимизни ўз фуқаролигингизни қабул этишга мажбурлайсиз? Олдингизга бирор кимса илтимос билан келса, фуқаролигингизга киришни шарт қилиб қўясиз, бирор кимса кўчиб боришга жой сўраса, яна шу шартни қўясиз. Шу сабабли сиздан бунинг сабабини менга маълум қилишингизни сўрайман, токи биз ҳам буларга қарши керакли чора кўрайлик''.

Сибирь генерал-губернаторининг Тошкент Қушбегиси номига юборган жавобидан кўчирма:

''Кўп асрлардан бери улуғ Россия империяси қирғиз-қозоқ халқларига ва Шимол денгизидан то Қора денгизгача бўлган катта-кичик қабилаларга ҳомийлик қилиб келади, лекин қозоқ чўли савдо божидан ташқари, Қўқон ҳукмдорларига солиқ тўлагани, унга бўйсунганини ҳеч ким билмайди ва бу ҳақда маълумот йўқ''.

* * *

Ушбу ҳужжатлар ўз мазмунига кўра Россиянинг ҳукмрон доиралари қозоқ-қирғиз даштларидаги ҳарбий қальалар қуриши билан боғлиқ барча ишлар маҳаллий аҳолининг ''хоҳиш-иродаларига'' кўра амалга оширилганини асослашга уриниш бўлганлигини кўрсатади.

Қўқон хони томонидан Петербургга юборилган элчилик рутбасида Россиянинг Қўқон хонлигига тобе бўлган Қарқарали округидаги Қарқарали, Кент,

3

Ку, Идрей ва Қизилрей деган жойларда ҳарбий қалъалар қуришига норозилик билдирган хатига Россия ҳукумати Ташқи Ишлар вазири вицеканцлер Нессельроде берган жавоб истилочилик руҳи билан суғорилган эди: ''Бизнинг давлатимиз Қўқон савдогарларини Каспий денгизи билан Хитой ерлари ўртасида кўчиб юрадиган қозоқлар томонидан ҳимоя қилиш учун ғамхўрлик қилмоқда... У ерларда тартиб ва тинчлик ўрнатиш мақсадида улуғ подшоҳимиз кўрсатмаси билан жуда қатъий чоралар кўрилмоқда''.

Тошкент ҳокими русларнинг қозоқ ерларини ''ҳимоя'' қалъалари қуриш воситасида забт этишини тушунган ҳолда, қозоқларнинг мўътабар оқсоқолларига махсус мурожаат қилиб, Россия тажовузига қарши биргаликда ҳаракат қилишга ундади.

''Сизларни шу ҳақда хабардор қиламизки, -- деб ёзган эди Тошкент Қушбегиси 1831 йилда, -- бир неча йил аввал рус ғайридинлари eрингизга келиб, қалъа қуриб, сизларни ташвишга солаётгани ҳақида сизлардан хабар келган эди. Биз Ўратепа ва Хитой ўлкаларига (Қошғарга) бориб, худога минг қатла шукурким, енгдик.

... Россия ҳукумати бизнинг Қўқон хонлигимиз билан тинчлик ҳолатида бўлса ҳам, таассуфки, руслар буни ўзлари бузди, қалъаларимизни вайрон қилди, қозоқлар ерларини ўз давлатига қўшиб олди. Биз бундай ҳолга йўл қўймаймиз, айтаганимизни албатта, қиламиз.

... Азизлар, олийҳимматлилар, сизлар ва бошқа бийларга шу ҳақда маълум қиламанки, бундан бир неча йиллар илгари Тошкент қўшини билан келганимизда рус ажнабийлари сизларнинг жойларингизда шаҳарлар барпо этиб, рус давлати тобелигига ўтишга мажбур этаётганлигини маълум қилган эдингиз. Ўшанда сизлар бизнинг тарафимизга ўтишларингизни билдириб, катта қўшин билан келишимни ва ёрдам беришимни сўраган эдингиз. Шу ваъдага биноан 40 минглик қўшин ва 6 ойга етадиган озиқ-овқат билан келдим. Сизлардан кимки ўз ваъдасида турган бўлса, менинг ҳузуримга келсин. Агар руслар қозоқлар билан бизнинг ишимиз йўқ дейишса ва уларни ихтиёримизга қўйиб беришса, яхши, акс ҳолда, улар билан бошқача гаплашамиз''.

Сирдарё бўйларида яшаган қозоқлар эса XIX асрнинг биринчи чорагига келиб, Хива таркибига кирди. Хива хони Муҳаммад Раҳимхон Сирдарё қозоқларига Шерғозини (1812-1821) ҳоким этиб тайинлади. Шерғози Хива хонига ҳар йили закот тўлаб турган. Буни 1819-1821 йилларда Хивада бўлган капитан Му-

4

равьёв ҳам ёзган эди. Хива тахтига Муҳаммад Раҳимхондан кейин ўтирган Оллоқулихон ҳам отаси каби қозоқларни итоатда тутиш сиёсатини олиб борди ва бу йўлда туркманлардан ҳам фойдаланди. Бу даврда қозоқ қабилаларининг бир қисми Россия ҳимоясига ўта бошлаган эди. Уларнинг бу ишидан норози бўлган бошқа қабилаларнинг оқсоқоллари 1826 йилда Шерғози Ойчувоқов билан биргаликда Хивага келди ва Оллоқулихон томонидан илиқ кутиб олинди.

Қозоқ Султони Шерғозининг қизи Хива хони Оллоқулихонга узатилиши шарафига катта тўй ўтказилди. Унда кичик жузнинг барча эътиборли султон, бий ва бошқа зодагонлари иштирок этишди. Бу оддий тўй эмаслигини қозоқ чўлларидаги воқеаларни сергаклик билан кузатаётган Россия яхши англарди. Марказий Осиёни қўлга киритиш учун дастлаб Қозоғистонни истило қилиш зарур деган Пётр I нинг васиятига изчил амал қилган Россия империяси қозоқ диёрида қурган ҳарбий қалъалари воситасида секин-аста Хива ҳудудига яқинлашмоқда эди. Империя сиёсатини ижро этувчи Оренбург генерал-губернатори 1824 йилда кичик жузни бутунлай ўз қўлига олиб, унинг хонини тахтдан туширди ва кичик жузда хонлик бекор қилинди. Бу воқеанинг тагида катта маъно бўлиб, уни Хива хони яхши англади. Гап шундаки, кичик жуздан чиққан султонлар Хива хонлари билан яқиндан қуда-анда бўлиб келишган. Ҳатто ана шу уруғ вакиллари Хива тахтига ҳам ўтиришган. Элбарсхон (1728-1740), Султон Нурали (1741-1746), Ғойибхон (1747-1757) Хива тахтига чиққан кичик жуз султонларидан бўлгани ҳам бежиз эмас. 1812 йилда Хива хони Муҳаммад Раҳим (1806-1825) Шерғози Ғоиповни кичик жуз хони этиб тайинлаган ва бутун Сирдарё воҳаси қозоқлари ўзига тобе бўлишлари лозимлигини уқтирувчи фармон эълон қилган эди... Оренбург генерал-губернаторининг кичик жузда хонликни бекор қилиши Хива хони юзига туширилган тарсаки мисоли бўлди. 1826 йилда баобрў қозоқ султонлари, собиқ хонлари Шерғози бошчилигида Хивага бош уриб, паноҳ истаб келишлари ва Шерғози билан Хива хони қуда бўлишлари замирида чуқур сиёсий тадбир ётар эди.

Оллоқулихон кичик жуз хонига куёв бўлгач, бутун қозоқ овулларига фармон йўллаб, Шерғози эндиликда қозоқ хони этиб тайинланганини ва барча унга бўйсуниши лозимлигини эълон қилди.

(Давоми бор)

МИЛЛАТИМИЗ ФАХРИ

Жаҳон жамоатчилигининг диққат эътиборида турган Американинг ''Индевор'' космик кемаси Флоридадаги ''Мисе канаверал'' космодромидан муваффақиятли самога кўтарилди. Шу кунларда у ўз олдига қўйган вазифаларни адо этишга киришди. Навбатдаги бу парвоз Ватанимиз тарихида ўчмас из қолдириши, асрлар оша авлодлар қалбида ғурур ва масрурлик уйғотиб туриши, қолаверса, юртдошларимиз учун нақадар қувончли воқеа эканлигини алоҳида таъкидлашни истардик. Сабаби, етти кишидан иборат экипаж орасида халқимизнинг ажойиб фарзанди Солижон Шарипов ҳам борлигидир. Ўтмиши ва келажаги буюк халқимизнинг вакили бўлган бу ватандошимизни коинотга парвози тарих саҳифасига муҳрланиб қолажак.

Фазогир Солижон Шарипов коинотга парвоз этган кун ижодий гуруҳимиз унинг туғилиб ўсган Ўзган шаҳар, Бобур Мирзо номли маҳалласидаги уйида бўлиб, оиласи, қавму қариндошлари, у ўқиган мактаби шароити билан яқиндан танишиш шарафига мушарраф бўлишди. Газетамизнинг кейинги сонида ана шу ҳақда тайёрланган мақола билан танишасиз.

Суратларда: Фазогир оиласида қувонч бир олам. Мактабда бўлажак фазогирларнинг навбатдаги машғулоти. Бобур Мирзо номли маҳалла кўчасида шодлик.

Сураткаш: А.ГЕРАСИМОВ

''МАРКАЗИЙ ОСИЁДАН ВАТАННИ ҚЎМСОВЧИ ФОТОСУРАТЛАР''–

— Япониянинг Кашивасаки шаҳрида бўлиб ўтган фотокўргазма шундай номланди.

Намойиш этилаётган фотосуратлар турли мамлакатлардаги шахсий коллекциялардан олинган бўлиб, улар тахминан 100 йиллик тарихга эга. Ўлкамизга бағишланган ноёб фотосуратларда Ўрта аср меъморчилигининг гўзал намуналари, аждодларимизнинг жасур ва мулойим чеҳралари, ҳаёт ва турмуш лавҳалари акс этган.

Уч ярим ойдан ортиқроқ давом этган кўргазма кўпчиликда катта қизиқиш уйғотди.

-- Фотокўргазма иши давомида уни 200 мингдан ортиқ киши бориб кўрди, -- таъкидлади ушбу вернисаж ташкилотчиларидан бири жаноб Тошиоки Коива. -- Унинг муваффақияти япон фуқароларини Марказий Осиё халқларининг тарихи ва бугунги куни билан таништиришни давом эттиришимизга ундади. Биз мазкур мамлакатлар, шу жумладан, Ўзбекистон вакиллари иштирокида қатор маданий тадбирлар ўтказишни режалаштирганмиз. Амалий санъат усталари томонидан яратилган ажойиб асарлар, халқ ижоди гуруҳлари моҳирона ижро этган ашула ва рақслар бизни ром этади. Ушбу гуруҳлардан бирини йилнинг ўрталарида юртимизга таклиф этиш мўлжалланган. Келгусида Япониянинг қатор шаҳарларида ўзбек санъати фестивалини ўтказиш истагимиз ҳам бор.

Музаффар ЗОҲИДОВ, ''Жаҳон'' АА мухбири. Токио

Бундан роппа-роса ўттиз йил муқаддам, унча таниқли бўлмаган Жанубий африкалик жарроҳ Кристиан Бернард оламшумул иш қилганди. Капштатдаги Гроотe-Шур шифохонасидаги тажрибали табиб илк бора юрак трансплантациясини инсон танасида синаб кўради. Жарроҳлик соҳасидаги бу каби уринишларга кўпчилик, мазкур жараён шу чоққача фақат итларда синаб келингани учун, инсон танасида қўллашга ҳали эртароқ деган фикр билдиришган эди.

Бернард эса, уларнинг бу иккиланишидан оқилона фойдаланди. У ушбу жарроҳлик учун 55 ёшли Луис Вашанскийни танлайди. Бу беморни даволаган врачларнинг хулосаси бўйича, унинг атиги бир неча дақиқагина умри қолган эди. Бернард унга беш соат давом этган жарроҳликдан сўнг, бахтсиз ҳодиса оқибатида ҳалок бўлган ёш ўспириннинг юрагини ўтқазади. Лекин хаста 17 кундан кейин, бегона аъзонинг унинг танасига мослаша

ЮРАК ОДДИЙ БИР НАСОС

олмагани сабабли ўпка шамоллашидан ўлади. Шунга қарамай, бу уриниш дастлабки ютуқ деб баҳоланди. Бернард врач сифатида юракка нисбатан ўз фикрини баён қилар экан: ''Юрак оддий бир насосдан бўлак ҳеч нарса эмас'', -- деган хулосага келади. Унинг иккинчи бемори тиш доктори Филипп Блайберг бўлиб, у бегона аъзо билан йигирма ой яшайди.

Маълумотларга кўра Бернард турли ўлкаларда яшовчи 40738 беморга юрак ўтқазган, шундан 5000 тасини Германияда амалга оширган. Дунёнинг энг катта юрак жарроҳлиги марказларидан бири Берлинда жойлашган, унинг бошлиғи Роланд Хетцернинг таъкидлашича, Бернард беморларининг 60 фоизи ҳозир ҳам ҳаёт экан. Ўн йил бурун юрак хасталигига дучор бўлган энг машҳур марсellik вино сотувчиси Эммануэль Витриа, бошқа юрак билан 18 йил ҳаёт кечирган, у ҳатто ўзини даволаган жарроҳдан ўн йил кўпроқ яшаган.

Хориж матбуотидан Маҳмуд БОБОНАЗАРОВ таржимаси

ҲУНАРЛИ ХОР БЎЛМАС

Беш-олти йил аввал Қизириқ туман ташкилотларидан бирида бошлиқ бўлиб ишлайдиган дўстимизнинг шофёри касал бўлиб, уйга кетди.

Лекин, бир соат ўтар-ўтмас мансабдор ошнамизни вилоятдаги раҳбари чақираётганини айтишди.

Йўл узоқ, пиёда бориб бўлмайди. Машинани ҳайдай деса, шу пайтгача бирор марта руль бошқариб кўрмаган дўстимиз нима қиларини билмай типирчилаб қолди.

-- Сизга ҳайрон бўляпман, -- деди ҳамроҳим. -- Аввал ҳунар-техника билим юртида, кейин автомобиль транспорти техникумида ўқигансиз. Нега машина ҳайдашдан қўрқаяпсиз?

-- Э ошна, биз ўқиган йиллардаги ''СПТУ''ларнинг номи бору ўзи йўқ ҳисоби эди.

Дўстимиз мулзам бўлганидан ерга кириб кетгудек хижолат бўлиб қолди.

...Шерободдаги касб-ҳунар лицейида бўлганимда ўша воқеа яна ёдимга тушди.

Ўқув юрти раҳбари Турдимурод Раҳмонқулов ишлаб чиқариш дарслари ўтилаётган хоналарга олиб кирар экан, қувонч билан сўзлар эди:

-- Мана бу кичкинагина болани кўряпсизми? Шу йигитча яқиндагина тўққизинчи синифни битириб, лицейимизга ўқишга кирган. Лекин, ҳар қандай русумдаги машина ёки тракторни зинғиллатиб ҳайдаб кетаверади.

Бугун ёшларнинг биз сезмаган ҳолда касбга қизиқиш ҳайратланарли даражада ошиб кетганлигини кўриб, севинчимни яшира олмадим.

-- Яна қандай касблар ўргатилади?

-- Бульдозерчилик, дурадгорлик, механизаторлик, ёғоч ўймакорлиги бўйича мутахассислар тайёрлаяпмиз -- дейди Т. Раҳмонқулов.

Болаларнинг билимга чанқоқлигини, уларда ўз севган ҳунарини тез эгаллаб олишга интилиш кучли эканлигини Қумқўрғондаги касб-ҳунар лицейи ўқувчилари билан суҳбатлашганимда янада яхшироқ англадим.

Бугунги кунда ҳатто ўқув масканлари ходимлари ҳам боқимандалик касаллигидан фориғ бўлишга иштиёқманд бўлиб қолишган. Буни лицей қошида ишлаб турган сартарошхона, пойафзал таъмирлаш устахонаси, кийим тикиш цехи, тегирмондан ҳам билиш қийин эмас.

Давр талабига мослаб кўпгина ўқув юртларида эҳтиёжга қараб мутахассислар тайёрлаш йўлга қўйилганлиги диққатга сазовордир. Шерободдаги касб-ҳунар мактабида ўқиган ёшларнинг деярли барчаси ўз мутахассислиги бўйича ишлаяпти.

-- Бултур йигирма беш нафар телефизор созловчи уста тайёрладик, -- дейди касб-ҳунар мактаб директори Салим Шайманов. -- Бу йил эҳтиёж камлиги учун бўлимни ёпишга тўғри келди. Қийналаётган томонимиз хорижий тилларни ўргатувчи ўқитувчиларнинг йўқлиги. Инглиз тили бўйича мутахассис топилмаганлиги учун дарс ўтилмаяпти.

Шунга ўхшаш муаммолар бошқа ҳунар масканларида ҳам борлиги кишини ажаблантиради.

-- Гапнинг очиғи, синфхоналар совуқлиги бизни бироз қийнаяпти, -- дейди Ангордаги касб-ҳунар лицейи директори Тоғайниёз Баротов. -- Ўқув юрти хоналарини қишда иситиш масаласини ҳал қилишга оталиқ ташкилотлари кўмак беришга ошиқаётгани йўқ.

Бизнингча бундай муаммоларни кимлардир ҳал этиб беришини кутиш ўрнига, билим юрти раҳбарлари енг шимариб ишга киришса, ички имкониятларни қидириб кўришса, маъқул иш бўлар эди.

Аммо энг асосийси ўқувчилар учун берилаётган билимнинг ҳавога совурилмаётгани. Қачонлардир ҳамма безиган ҳунар-техника билим юрти ёшларининг ҳаётда ўз ўрнини топишидир. Барибир айтишди-ку, ҳунарли хор бўлмас деб...

Ж. ХУШБОҚОВ, ''Туркистон'' мухбири

Ажиб дунё

ДЕҲҚОН БОМБАДАН ЭМАС, ДЎЛДАН ҚЎРҚАДИ

Беларуснинг Гродно туманида истиқомат қилувчи бир деҳқоннинг ҳовлисидан иккинчи жаҳон уруши давридан «эсдалик» снаряд топишган ҳарбий мутахассислар хаёлидан айнан шундай фикр ўтгани шубҳасиз. Урушда ҳалок бўлган аскарлар хокини қидириш билан шуғулланувчи мазкур махсус бўлинма мутахассисларининг гувоҳлик беришича, гроднолик деҳқон икки килограммдан зиёдроқ тротил ва пороҳдан иборат снарядни эгри михларни тўғрилаш, ўроқ ўткирлаш каби хўжалик юмушлари учун ишлатиб келар экан... Бунга нима дейиш мумкин? Бомбадан деҳқон эмас, аскар қўрқсин...

Мутахассислар уни текшириб кўришганидан сўнг, снаряд ҳалигача ўз кучини йўқотмаганини аниқлашди.

ҲУШТАК ЧАЛГАН КИМ?

Мамлакат Президентлиги учун бўлиб ўтган сайлов натижалари бўйича Чехия парламентининг мажлиси давом этаётган пайтда янграган ҳуштак овози залдагилар диққатини ўзига тортди. Йўқ, гапнинг қизиғи ҳуштак чалингани ҳақида эмас, балки, унинг «муаллифи» Чехия Президенти Вацлав Гавелнинг рафиқаси эканидадир.

Мажлисда Вацлав Гавелнинг рақиби бўлмиш депутат сўзга чиқиб, сайлов жараёнининг қонуний ўтганига шубҳа билдирди. Залнинг орқа қаторларидан бирида ўтирган Дагмар Гавел хоним эса эрига қарши қаратилган бу гапларга чидай олмай, нотиқни ҳуштак ила «сазойи» этганини ўзи ҳам сезмай қолди.

Маълумки, Дагмар Гавел хоним - Чехиянинг машҳур кино ва театр актрисаси бундан бир йилгина бурун Президент Вацлав Гавелга турмушга чиққан эди.

ЎзА

Ҳикоя

ЎЛМАГАН ЖОНДАН УМИД

"Туркистон" қалдирғочлари

1

Мен у киши билан алоқа бўлими рўпарасидаги қаҳвахонада учрашиб қолган эдим. Эгнида кенг, елкалари осилиб тушган пахталик, бошида режиссёрлар киядиган кепка, чўкик кўкрагидан жингалак жунлари кўриниб турар, томоғида эса бўқоғини олдирган кишиларга хос узун чандиқ бор эди.

-- Бўшми?- деди у стол ортидаги курсига ишора қилиб.

-- Ўтиравеиринг,- дедим.

-- Хомушсан?

-- Шундай...

У ўтириб, қўлидаги балдоқли пиёла билан пластмасс тақсимчадаги пирожнесини олдига қўйди.

-- Кетаяпсанми?

-- Ҳа, - дедим.

-- Йўл бўлсин?

-- Жанубга.

-- Ҳим, Афғонистон чегарасига,- деб бош ирғаб қўйди. -- Нимасина ўйлайсан, ука. У ёқда уруш тугаб бўлди.

-- А-а. -- У чойини хўплади. --

Мен хўрсиндим-у, жавоб бермадим.

-- Қанақа шароитга тушсанг ҳам,-деди у,- ҳаётдан умидингни ўзма. Ҳамма гап шунда.

Мен кулимсирадим.

-- Жа бир-икки урушни бошдан кечирганга ўхшайсиз-а?

-- Ҳа, энди...- У ёнига бурилиб, қўпол ботинка кийган оёқларини чалиштириб олди. Кейин яна сўради: -- Уйда ака-уканг борми?

-- Йўқ-да. Бориям - қиз.

-- Ҳим, барибир яхши,-деди у. -- Ота-онанг ёшдир?

-- Ҳар қалай.

-- Бўлди. Ҳеч нарсадан хавотир олма... Ана, ўтган Афғон урушига ёлғиз фарзандларниям опкетишган эди. Унинг ота-онаси ёшми-қарими - фарқсиз, жўнатаверишган эди. У давр ўзи бошқа эди, биларсан...

Мен ана шунда бу йигитнинг дилида бир дарди борлигини гапларидан эмас, овози оҳангидан сезиб, кўпроқ эътибор қилдим унга. Кўзим яна унинг бўйнидаги чандиққа тушди. Негадир уни катта ёшдаги шипаналарга ўхшатувдимми, билмайман. Кейин олдидаги чой билан ҳамон қўл теккизилмаган пирожнега кўз ташлаб, унга ҳурматим ошди: ахир, мен ўйлаган кишиларга пирожне нима гап! Умуман, ичадиганлар ширинликни хуш кўришмайди.

Ана шунда жанубга кетишим аниқ бўлиб, чегара қўшинлари қисмига тушганимдан бери ёдимга тушиб-тушиб турган бир кечмиш воқеани айтиб бергим келди.

Шу фикр калламга келиши ҳамон бу нотаниш, тепакал (ўтиргандан кейин шапкасини олиб қўювди) кишининг менга "умидни узма", "гап шунда" деганини эслаб "Ҳа-я,- деб ўйладим. -- Улар умидларини узишмаган эди-ку?.."

"Улар" деганим...

Келинг, бир бошдан ҳикоя қилай.

2

Ўшанда мен бешинчи синфда ўқирдим. Юнусобод мавзеида турардик. Беш қаватли уйнинг юқорисида. Қуйида - иккинчи қаватда бир оила яшарди. Кекса одамлар: чол билан кампир. Чол етмишларга бориб қолган, бир-иккита инфарктни бошидан ўтказган, касалманд қария эди. Кампири ундан ёшроқ, жуда нима десам экан - куйинчак, ҳаяжонга берилаверадиган онахон эди. Уларнинг яккаю-ягона ўғиллари бор эди. Ўшанда у ҳарбий эди. Олдин Туркманистонда хизмат қилди, кейин уни Афғонистонга жўнатишди. Ўша кезлари, энди билсам, совет қўшинларининг у мамлакатдан чиқиб кетишига бир йил қолган экан.

Йигитнинг исми Сардор эди. Чолу кампир унинг учун кўп хавотир олишарди.Ҳолбуки, у ҳар бир хатида ота-онасидан сира хавотирланмасликни илтимос қилар, "Ҳамма ишлар жойида" дер эди.

Бу хатларни почтадан мен олиб келардим. Улар бир кун мендан: "Почтага қараб ўт-чи, болам. Акангдан хат келмадимикан?" деб сўрашган эди. Тушиб қарасам, почта қутисида ҳақиқатдан ҳам хат бор. Олиб чиққанимдан кейин улар ўқиб беришимни сўрадилар. Ана шундан кейин ўзимизнинг почта қутимиздан қачон газета оладиган бўлсам, уларнинг ҳам қутисига қарайдиган бўлдим: бўлса, олиб чиқаман, ўқиб бераман.

Менимча, уларнинг шу фарзандларидан бошқа... бошқа ҳеч кимлари йўқ эди.

Баъзан мендан дўкондан нон олиб келиш ёки бўлмасам ахлат челакни бўшатиб келишни илтимос қиладиган бўлишди. Менинг уларга раҳмим келар, шунинг учун айтганларини жон-дилим билан қилардим.

Албатта, улар бу -- анчайин ишларимдан ҳам хурсанд бўлишар, аммо ўғилларидан мактуб олиб чиққанимдаги шодликларини кўрсангиз эди! Эсимда: Сардор акадан келган бир суратни қўлларида авайлаб тутиб ўпганлари. Унда Сардор ака вертолётнинг устида оёқларини осилтириб ўтирар, тиззасида автомат, кулиб турарди. Новча, сочлари жингалак. Орқа фонда яланғоч тоғлар кўринарди. Менимча, у киши ҳаво десанти қисмида хизмат қиларди. Аммо буни айтмасди. Сабабини энди тушунаман: десантчилардан омон қолганлари кам бўларкан.

Айтмоқчи, қариянинг исмлари Ҳабиб ота, онахоннинг исмлари Мавлуда ая эди.

Хуллас, кунларнинг бирида почта қутисидан улар номига келган навбатдаги мактубни олиб, уйга йўналдим. Зинадан кўтарилаётиб хат жилдидаги ёзувга беихтиёр эътибор қилдим. Одатда Сардор аканинг манзили "Полевая почта" деб аталар, тағин қандайдир рақамлар ёзилган бўларди. Бунда эса ҳарбий комиссариатнинг каттакон муҳри босилган эди.

Мен тепага чиққунча чидолмасдан хат жилдини очдим. Унда хат йўқ... қисқагина қилиб "Пропал без вести" деб ёзилган, худди телеграммага ўхшар эди.

Нима қилишни билмай, тўғри уйимизга кўтарилдим. Мен бир нарсани тушундим, йўқ, шу нарсага дарҳол ақлим етдики, бу "хат"ни чол-кампирга кўрсатмаслигим керак. Бундаги биргина жумла уларни ёмон аҳволга солиб қўйиши мумкин: Ҳабиб отанинг юраги ҳалигидай, тағин бир инфаркт, худо урди... Ахир, Сардор ака - уларнинг ёлғиз фарзандларигина эмас, суянган тоғлари, ишонган боғлари эди. Бунинг устига, ўзим ҳам бу отахон билан онахонни ўзимнинг бувим билан бувам каби кўриб - шунга ўрганиб қолгандим. Ҳа, нима бўлгандаям бу "мактуб"ни уларга кўрсатмасликка аҳд қилдим.

Орадан бир-икки ҳафта вақт ўтди. Мавлуда ая деразадан кузатиб турармиди, ё қадам товушларимни билиб қолганмиди - дарҳол эшигини очиб: "Хат борми?" деб сўрар, мен: "Йўқ, кеп қолади", деб ўтиб кетардим.

Бу сирдан фақат опам хабардор эди. У мендан тўрт ёш катта, ақли ҳам, албатта, ўзига яраша эди. Ана ўша опам Сардорнинг номидан ота-онасига хат ёзишни маслаҳат берди. Мен ўйлаб ўтирмай рози бўлдим.

Албатта, мен Сардор аканинг дастхатини билардим. Хўш, камгаплигиниям. Бунинг устига, унинг собиқ адресиниям билардим. Ахир, чол-кампирнинг ҳам мактублари менинг қўлимдан ўтарди. Кейин нима бўлади? Бу ишнинг оқибати нима билан тугайди? Бу ҳақда ҳам ўйлаганим йўқ.

Сардор ака номидан хатни опам ёзарди. Чунки мен бадхат эдим, хатониям кўп қилардим. Аммо унинг тепасида турардим. Шундай қилиб, биз биринчи хатни ёздик. Конвертга солиб, адресини ҳам битдик. Кейин уларнинг уйига тушдим. Улар мени ҳаяжон билан кутиб олишди. Мен хотиржамлик билан конвертни очиб, мактубни ўқидим.

Улар ўзларида йўқ даражада қувониб кетишди. Чол мени алқади, Мавлуда ая пешонамдан ўпди. Биз опа-ука, албатта, Сардорнинг нима учун бир-икки ҳафта хат ёзолмай қолгани ҳақида ҳам унинг тилидан ёзгандик: фалон тоғларга учдик, вертолёт бузилиб қолди. Шунга ўхшаш гаплар.

Шундай қилиб, бизнинг Сардор бўлиб, ота-онасига хат ёзишимиз давом этаверди. Мен ҳар ҳафта - ўн кунда тансиқ мактубни уларга опчиқиб... ҳа, почта қутисидан олгандек бўлиб, опчиқиб беравердим.

Табиий, биз чол-кампирнинг ўғлига берган саволларига ҳам ўзимизча жавоб берардик.

Ҳатто бир гал ёзишга қизиқиб кетиб, "Жасорат учун медал олдим" деган гапни ҳам қўшиб юбордик.

Бу иш етти-саккиз ой давом этди.

Ниҳоят, Совет қўшинларининг Афғонистондан қайтиши аниқ бўлиб қолди.

Буни эшитиб: "Яқинда дийдор кўришамиз", деб ёздик. Аммо... қўшинлар қайта бошлашди. У ёқда, айтишларича, қандайдир аэропортларни қўриқлайдиган қисмларгина қолиши маълум бўлди... Энди нима қилиш керак?

Энди, Ҳабиб ота билан Мавлуда аянинг олдига кириб, қилган гуноҳларимни... гуноҳмиди бу?.. бўйнимга олишим керак эди. Бироқ бунга журъат қайда...

Даҳшат!

Мен улардан ўзимни олиб қочиб юрган кунларимнинг бирида Мавлуда ая билан йўлакда учрашиб қолдик. Мен салом бериб, почта қутисида хат йўқлигини айтдим. Кейин майда-чуйда юмуш борми-йўқлигини сўрадим.

Мавлуда ая бўлса менга ачиниб тикилиб:

-- Уйга кириб тур, болам, кириб тур. Биз ҳам меҳмонмиз. Буванг сўраётувди,- деди.

-- Ҳозир кирайми?

-- Ухлаяпти.

Кейинги кун уларнинг уйига кирсам, аянинг ўзлари йўқ (эшикни сиртдан қулфламаганларидан билдимки, яқин- атрофда бўлиши керак), Ҳабиб ота деразa тагида оёқларини узатиб ўтирган экан. Салом бердим.

-- А, Авазжон, кел, чироғим,- дедилар. Сўнг бориб ўтиргандим, ишора қилиб яқинроқ сурилишимни билдирдилар. Сурилдим. Яна ишора қилди, яна сурилдим. Ниҳоят: -- Болажоним, кўп ўзингни қийнама,- деди. -- Мен ҳаммасини биламан. Биламан: Сардор йўқ эди. Аллақачон фаҳмлаган эдим. Биринчи хатингдаёқ... Ҳа-ҳа, мен сенинг бошқа хатларингниям диққат билан ўқиб чиқдим. Сардорни ўстирган, тарбия қилган отасиман ахир. Наҳотки унинг қандай фикр қилиши, нималарни ўйлаши, қандоқ гапиришини билмасам... Уни бир замонлар ўзим ўқитган эдим, ҳарф танитгандим, ёзувини яхши биламан... Мен шунинг учун жим юрдимки, билиб қолса, Мавлуда аянг хафа бўлади. Ҳе, хафа бўлиши ҳам гапми! Ахир, унинг ёлғиз боласи -- Сардор. Хатларини опкелиб ўқиб берганингда, еру кўкка сиғмасди. Сенинг - сен ёзган хатларни ўқиганингдаям... Аёл халқи таъсирчан бўлади. Албатта, у қачондир биларди. Аммо шу дамгача мен уни овутиб келдим. Ўзимни тийиб, кўз ёшларимни тийиб... Сен бўлсанг, кейинги вақтларда ўз хатларинг билан менга ёрдам қилдинг.

Тасаввур этаяпсизми, у ҳаммасини билар, сезиб юрар экан.

Мен эсам...

Энди бу ёғини эшитинг.

Ташқарига чиқсам денг, аянинг ўзларига дуч келдим.

-- Буванг билан гаплашдингми?

-- Гаплашдим,- дедим.

-- Нималар тўғрисида?

-- Шу, хат узилиб қолгани... Афғонистонда қанча аскар қолгани, уларнинг қачон қайтиши...

Мавлуда ая майин жилмайиб, қўлларига олиб турган кўзойнакларини рўмоллари учи билан артиб, яна тақдилар. Кейин:

-- Авазжон, мен биламан,- дедилар,- ўғлим йўқ. Ҳа, Сардор йўқ. Биламан,- деб такрорлади яна, хатларни сен ёзиб юрдинг шу кунларгача... Ҳе, бошдаёқ сезган эдим. Қайси куни почтага пенсия олиш учун борувдим. Навбатда турувдим. Сен шошиб келдинг-да, бир даста конверт сотиб олдинг. Кейин шу конвертларни уйимда кўрдим... Биласан, Ҳабиб бувангни юраги чатоқ, қилга илиниб турипти. Шу қил - Сардор умиди, уни кўриш илинжи. Шундан ҳам маҳрум бўлса, худо кўрсатмасин... Сен бизнинг чўкиб қолишимизни истамадинг, болам. Бувангни алдаб туришимга ёрдам қилдинг. Бир йўла ўзимни ҳам алдаб юрдим, албатта... Аммо ҳар бир нарсанинг ҳам чегараси бўлади. Ўша жойга етиб бўлдик...

Ана бунга нима дейсиз? Мавлуда ая ҳам ҳамма нарсани биларкан.

Демак, мен хатларни ўқиётганимда, Ҳабиб бува ҳам, Мавлуда ая ҳам бу хатлар мен томонимдан ёзилганини била туриб, жим тинглашаркан. Тинглашаркан... бир-бири учун ҳаяжонланиб, яъни, чол: "Кампирим сезиб қолмадими?" деб. Кампир эса: "Чолим пайқаб қолмадими?" деб.

Мен эсам иккаласи учун ҳам ҳаяжонланиб (аммо буни билдирмай) ўқирдим.

Уларнинг бу мактублардаги сўзларгаю уни Сардор ёзганига ишонгилари келар, ишонишар ҳам экан.

Шу оқшом мен столим тортмаларини титкилаб, ҳарбий комиссариатдан келган икки энлик хатни топдим. Кейин... нима қилишим керак эди?

"Ҳақиқатдан ҳам ҳар бир нарсанинг чегараси бор", деб уларнинг уйига кирдим-да, бошимни эгиб, қўлимдаги телеграммага ўхшаш хатларни ўқидим.

Улар менинг дафъатан бостириб келганимдаёқ ҳайрон қолишган эди, энди бўлса... жим. Ўша ҳайрат давом этаётгандек, кўзларига ишонмаганлари каби қулоқларига ҳам ишонмай қотиб қолишгандек туюлди менга.

Бир маҳал бошимни кўтариб қарасам, на унисининг, на бунисининг кўзида ёш бор, на униси, на-да буниси йиғлашдан жуда йироқ, аксинча: масалан, Мавлуда аянинг нигоҳида бир умид учқуни йилтиллар, лабларида майин табассум бор эди.

-- Ахир, ўғлим бедарак йўқолган экан-ку,- дедилар ниҳоят. -- Ҳа, бедарак... Демак, ўлмаган. Ўлмаган ўғлимиз, дадаси! Ўлмаган экан!

-- Ҳа, ўлмаган экан, демак, албатта келади,- деди Ҳабиб ота ҳам.

Бир неча ой муқаддам Сардор аканинг "бедарак йўқолгани"ни уларга маълум қилсам, тирик қолмаслар-ов, деб ўйлаган эдим. Энди билсам, Сардорнинг номидан ёзган хатларимни эшитиб ва ўқиб ҳам олгач, ўғилларини ўлдига чиқаришган экан. Ва, ва ... мана, унинг "бедарак йўқолгани"ни эшитиб, назаримда, тирилиб қолишди. Чинакамига хурсанд бўлишди. Мен галварс ўшанда бу ҳолни хаёлимга ҳам келтирмаган эдим.

Тавба, мана, буларда ҳақиқатдан ҳам ўғилларининг тириклигига умид туғилди.

3

-- Кейин нима бўлди?- деб сўради тепакал, кепкали суҳбатдошим.

-- Кейин биз Юнусободдан кўчиб кетдик,- дедим. -- Ундан бери қанча йил ўтди... Лекин бу воқеани яқиндан бери тез-тез эслай бошладим...

-- Яхши,- деди у. -- Шундан кейин у томонларга йўлинг тушдими?

-- Йўлим тушди-ю, киришга... журъат этолмадим. Мабода... Тушунасиз-ку?

-- Тушунаман,- бош ирғади у. -- Назарингда, ҳалиям ўғилларини пойлаб ўтиришган бўлсалар керак-а?

Мени яна ҳаяжон қамради.

-- Ҳа-ҳа. Шу менга тасалли берарди. Ҳалиям шундай... Сиз боя тўғри айтдингиз. "Умидда гап кўп" экан...

Тепакал чойни ичиб бўлди. Пирожнесини ҳам еб тугатди. Кейин "Хон" сигаретидан тутатиб:

-- Қачон жўнайсизлар энди?- деб сўради. --

-- Бугун маълум бўлади. Шуни кутиб ўтирибман... Ҳали-замон чақиришади.

--Ҳа, яхши,- деди у. Сўнг ўрнидан туриб, ёқасини тугмаларини ўтказди-да, бўйнидаги тиртиғига суриб қўйди. Кепкани кийди. Қўлини узатди. -- Хайр, яхши йигит... Сен ростдан ҳам яхши боласан, ука.

-- Э, шунчаки...

У кулимсиради.

-- Ўрнингда мен бўлганимда, балки мен ҳам шундай қилардим. Ўғиллари ўлган бўлсаям умрлари беш-ўн кунга чўзилар эди. Лекин сен, ўзинг билиб билмасдан чол-кампирни "бедарак йўқолди" деган хабарнинг ўзиям даҳшат эканига яхши тайёрлаган экансан. Яъни, нима десам экан, шу-да...

-- Раҳмат.

-- Хайр. -- Кейин у яна кулимсиради. -- Мен сенинг ўрнингда бўлсам, ҳечқурса шу кунларда улар томонга бир ўтардим... Хай, майли... Лекин уларни кўргинг келади-я? Ахир, чол-кампирга меҳринг тушиб қолган экан.

-- О, албатта,- дедим.

У секин юриб ташқарига чиқди. Ёғаётган қор учқунлари тагида бироз туриб, сигаретини бурқситди. Кейин тўғри ўз йўлига кетди.

Мен ўша воқеани бу бегона кишига айтиб берганим, яъни ҳасрат қилганим учунми, айрим фикрлари менинг ҳам ўйларимга мос тушганиданми, кўнглим бўшаб, ўзимни янада енгил ҳис қилдим: Хаёлимдаги туманли хавотирлар ҳам кўтарилиб кетди.

Жаҳонгир ХОЛМИРЗАЕВ

Оғриқ

Мактубни олганимга анча бўлди. Балоғат ёшидаги бир қизнинг кечинмаларини ўқиб, аввалига ҳаяжонга тушдим. Сўнг ич-ичимдан қизга ачиндим. Хатдаги ҳар бир сўз хаёлимга урилиб, юрагимга наштардай ботарди. "...Мен бу хатни сизлардан ёрдам сўраб ёзаётганим йўқ, -- деб бошланарди мактуб. -- Аксинча, мусибат ва аламга тўлган юрагимни бироз бўшатиб олмоқчиман, холос. Ахир, нима қилай. Ўзим тенги қизлар ота уйида яйраб, ширин орзу-ўйлар оғушида юришибди. Мен эса... Қаттиқ адашдим. Бошимга тушган кўргуликни ҳеч кимга раво кўрмайман. Сизларга ҳаммасини бир бошдан сўзлаб берай. Ёзганларимни эълон қилаётиб, тенгқурларимга айтмоқчи бўлганим, мана бу сўзларни тушириб қолдирмаслигингизни илтимос қиламан"Сизни бирор жойга таклиф этсалар, оқибатни ўйламай асло рози бўлманг!"

Мен хатда баён этилган воқеа билан ўқувчини таништириш вақти етганини пайқадим. Балки бу кимларгадир сабоқ бўлар...

ПУШАЙМОН

(иккинчи ҳикоя)

Бу ерда ҳам тунлар узун.

Сен эса шу совуқ темирларга юзларингни босиб, уйга ботасан. Яшаган умрингнинг ҳар бир куни кино лентасидек кўз олдингдан ўтаверади. Сўнг сени қийнаётган ўша нуқтага келиб тўхтайсан. "Нега бундай аҳволга тушдим?" Шу биргина савол теграсида соатлаб айланасан. Жавоб тополмай яна хаёлга бериласан. Чексизу чегарасиз хаёллар. Кунлар эса бирам узунки...

Қизнинг елкаси учди. Бугун кимдир уни кўргани келади. Онасимикин? Қизига кўзи тушиши биланоқ гапиролмай йиғлайверадиган онаизори! Ўтган гал келганида у қизига узоқ термулди, чўнтагидан кичкина ойнак олиб қизига тутди. "Ма, қиз боласан, ўзингга сал қараб, сочларингни тузат" деди. Қиз эса онаси кетиши билан ойначани панжарага уриб синдирди. У ойнада юзини кўришни истамайди! Кўзгудаги аксига қандай боқади, ахир? Раҳматли бувиси бир пайтлар "Гуноҳи кўп кишининг юзидан фариштаси қочади?" дегувчи эди. Унинг гуноҳи оғир, юзлари ҳам фариштасиз, совуқ... Қиз яна онаси ҳақида ўйлай бошлади. Шу топда онасининг доимо гул иси келиб турадиган қўлларига суяниб эркалангиси келди. Худди болалигидагидек. Эсини танибдики, у тонгда кўз очиши билан онасини гулзор ичида кўрарди. Онаси гулларни жуда севар, ҳовлига юз бир турини экиб, парваришларди. Шу учунми, қизларига ҳам гулларнинг номини қўйган. Лола, Нилуфар, Наргис... Қиз бир куни онасидан сўраганди ҳам: "Нега исмимни Наргис деб қўйгансиз?" Шунда онаси гулзорда очилиб турган ним сарғиш гулни унга кўрсатди: "Қара, анави Наргис гули, у кичкина бўлсаям олганман!" деди. Қиз унинг қўлидаги нарсага қаради. Тилла узук, қўш зирак! Ҳозирги урфдагиси. Баҳосиям осмонча туради буларнинг.

Наргисда ҳам худди шунақаси бўлса эди... Тақиб олиб, қизларнинг кўзларини ўйнатарди-да. Курсдош қизлар кейинги пайт унинг кийимларига ғалати қарайдиган бўлиб қолишган. Нима қилсин, дадаси касалманд, ишламайди. Онасининг топгани рўзғордан ортмайди. Тузукроқ кийим олишга ортиқча пули йўқ... Бир куни унинг дилидагини сезиб юргандек, курсдоши Салим ёнига келиб деди: "Наргис, сен бу кеккайган қизларга эътибор берма. Гап кийимда эмас, билимда. Ўқишни битиргач, ҳар қанча кийим бўлса топилади" деди. Қиз бу камтарингина курсдошининг гапини маъқуллади. Лекин ўша қизларнинг турфа либосларини кўрса, барибир кўнгли суст кетарди.

Хуллас, улар ўша куни Наргисни ётоқхонага кузатиб қўйишди. Хайрлашаётганларида Ноила унга шипшиди: "Биламан, иккиланаяпсан. Тушунсангчи, биз айбдор бўлмаймиз бунда. Имкон топилганда пул ишлаб қолиш керак-ку!" Эртасига у яна қизнинг ётоғига келди. "Биз битта "объект" топдик, бугун тунда иш бошлаймиз!" деди. "Демак, бугун!" Наргис тирноқларигача музлаб кетди. Ноила буни сезди. Қизга таскин берди. "Сен фақат эшик қўнғироғини босасан. Эшик очилгандан сўнг йигитлар ўзлари эплашади, биз қочамиз" деди. Шу куни улар ярим тунда шаҳарнинг чекка даҳаларидан бирига йўл олишди. Кейин эса... Йўқ, йўқ! У ёғини эслаexcl, ҳалиям юраги увишади. Фақат, биргина манзара кўз олдида қолган унинг. Буларга эшикни очган аёл, унинг ортида кичкина қизча. Бирам ширинтой... У аввал буларга жавдираб қаради. Йигитлар онасига пичоқ ўқталишгандан сўнг эса қичқириб юборди. Қизчанинг овози ҳалиям унинг қулоғида жаранглаб турибди.

КИММАТГА ТУШГАН „ТАШРИФ"

(маҳкума қизнинг изтироблари)

"Туркистон" қалдирғочлари

жуда мағрур" деди.

Ё бугун дадаси келармикин? Йўқ, йўқ! Ҳамма келсаям, дадажониси келмасин бу ерга. Шундоғам кейинги пайтда касали зўрайиб кетгандир. Айниқса, мана бу воқеадан кейин... Бир пайтлар дадаси учта қизини ҳам ёнига чақириб "Сизларни яхши кўраман, ҳадемай менга қанот бўласизлара? дея эркалатарди. Энди бўлса... у отасининг юзини ерга қаратди. Бу учун қиз бир умр ўзини кечиролмайди! Ўша куни нега шулар ҳақда ўйламади у? Нега дугонасига эргашди? "Бормайман" деса олам гулистон эди-ку!

Энди кеч. У кунларни ортга қайтаришнинг иложи ҳам йўқ...

Наргис ўша куни техникум ётоғидан чиқиб, трамвай бекатига қараб юрди. Эрталаб Ноила "Дарсдан сўнг ёзги боғда кутаман, боргин" деб тайинлаганди. Яқиндагина танишишган бўлса-да, шу қиз негадир унга ёқиб қолган. Қувноқ, ширинсўз... ўзи техникумнинг юқори курсида ўқиркан. "Мен фақат имтиҳон кунларида техникумга бораман" деганида қиз ажабланди. "Жонимни койитиб нима қиламан, -- деди Ноила. -- Домлалар билан "гаплашиб" баҳоимни қўйдирамaну, сўнг яна ялло қилиб юравераман! "Барибир, у ажойиб қиз. Кийимлариям антиқа, ўзига ярашади. Улар шу куни дарахтлар қуюқ соя ташлаб турган ўриндиқда узоқ ўтиришди. "Сени бугун бир жойга таклиф этмоқчиман, -- деди дабдурустдан дугонаси. -- Фақат йўқ демайсан!" Қиз чайналди: "Танимаган жойга..." "Ташвиш тортма, зўр компания, сенга ёқади" деди Ноила. Иккови учрашув жойини келишиб олишди. Кечқурун ўша жойга боришди. Уч йигит, бир қиз, булар иккови. Роса яйраб ўтиришди. Сўнг ўзаро пичир-пичир бошланди. Йигитлар қизни кўрсатиб Ноилага ишора қилишди. "Бу менинг дугонам, -- деди Ноила. -- Уни ўзимизга қўшиб оламиз!" Қиз уларнинг гапларига тушунолмай ўтирарди. Бир вақт Ноила қизни балкон томонга бошлади. Унга "сир"ни очди. Маълум бўлишича, булар тунда уйларга бостириб кириб, кейин... "Нега мени бу ерга олиб келдинг?" деди қиз алам билан. "Биз қизларнинг ишимиз ўғирлик эмас, биз фақат "объект" топамиз" деди Ноила уни юпатиб. ("Объект" деганлари эгаси бой, анча-мунча нарса ўмарса бўладиган хонадон экан) "Биз бу ишда ҳечам айбдор саналмаймиз" деди Ноила ва қизнинг кўз олдида ҳамёнини очди. Бир даста пул. Ҳаммаси доллар... "Мана буни қара, бир кунлик хизматимга

Қиз ўша гўдаккинани кўз олдига келтирса бас, чидолмайди... Ўшанда, йигитлар уйни тинтишаётганларида, тўсатдан эшик очилиб... Уёғини эслолмайди! Ҳаммаларини машинага тиқиб, буёққа олиб келишди. Кейин эшитди, бу тўда анчадан бери талончилик билан шуғулланаркан. К[illegible] остида экан, ҳаммаси. Мана тўрт ойча бўлди шунгаям. Қизиқ, Ноила қайси хонадайкин? Йигитлар-чи?

Унга кеч айтишди. Суд кейинги ҳафтага белгиланган экан. Тезроқ бўла қолсайди шу суд. Мана бу жонни олгувчи сўроқ-саволлардан қутилармиди. Тергов пайтида худди ўша воқеа яна бошдан такрорлангандай бўлади. Туни билан ухлолмайди. Ўша қизча тушига киради... Ҳа, унинг айби оғир. Жазо ҳам шунга яраша бўлади. Қанча беришаркин унга? Шавкат акаси ҳам эшитгандир, бу воқеани. Қандай аҳволдайкин ҳозир? Ҳар учрашганларида "Ўқишни тугатган кунингизоқ уйингизга совчи жўнатаман" дерди. Эҳ, икковининг қанча орзулари бор эдия! Афсус. Ҳаммаси ўзгариб кетди. Шавкат акаси қамалиб чиққан бу "ўғри" қизга қиё ҳам боқмайди энди. Негаям ўша куни дугонасига эргашдия, у? Нега? Бу кун минг пушаймон қилгани билан... Энди кеч бўлди.

Энди кеч...

* * *

... Оқибатини ўйламай рози бўлманг, тағин "ташриф"ингиз қимматга тушиб, мен каби пушаймонлик ўтида қоврилманг!"

Бу қизнинг ўтинчи. У ўз "хато"сини аллақачон англаган. Ўзига жазо беришларини кутаяпти. Жазоку берилар, у қачондир қамоқ муддатини ўтаб ҳам қайтар. Лекин жазо муддати шу билан тугармикин? Йўқ. Виждон жазоси ҳам бор. Виждон жазоси эса бир умр давом этади. Бир кечада сочлари оқарган она, қадди букилган ота, гуноҳкор опалари туфайли йўллари "боғланган" сингиллар... Уларнинг юзига боқиш-чи? Бу жазо ҳаммасидан оғир. Мен шуларни ўйлаб, эзилиб ўтирарканман, қизнинг мактубидаги сўзлар яна хаёлимга келади: "Агар сизни бирор жойга таклиф этсалар..."

Сиз-чи, сиз бунга нима дейсиз, азиз ўқувчим! Балки, кейинги ҳикояларга қадар сиз билан сўзлашиш имкони бўлар.

(Давоми бор)

Гулчеҳра ЖАМИЛОВА

Дам олиш кунида

АРМОН

Шоир укам Ҳамза ҳазил-ҳузул воқеаларга, кулгуга ўч эди. Бу мойиллик унинг ёзганларидаям ўз аксини топган. Шу маънода мен унинг бирор марта жиддий тортганини, астойдил хўмрайганини кўрмаганман. Учрашдик дегунча ё бўйи, ё сочидан сўз очиб, аскияга бош қаҳрамон қилиб олардик.

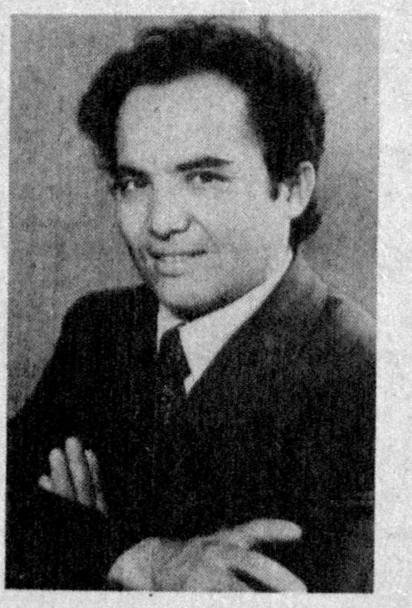

Ҳамза Имонбердиев бўлиб танилгунча у анча-мунча йил болалар газетасида, сўнг "Чўлпон" нашриётида ишлади. Демоқчиманки, биз акалари қанотида ўсди. Оғир, енгил ҳазилимизни кўтарди. Бирontamизга тик боқмади. Биздан нима ўрганди, билмадим...

Ҳамза эслатганимдек, кулгуга, юморга ўч эди. Воқеабанд, ҳазил шеърларнинг устаси эди. У йигирма йиллик ижоди давомида часини ичига ютиб, нуқул кулгую табассумини бизга ҳадя қилгандир. Балки соз чалиб, юрагини бўшатгандир. Не бўлгандаям унинг уйидан

ҲАМЗАНИНГ ЭРТАКЛАРИ

болалар шоири сифатида "Ғаройиб саргузаштлар", "Ойдаги томоша", "Қувноқлар қувончи", "Сеҳрли қўғирчоқ", "Қутичада миттича", "Ҳали-ҳали эслар Вали", "Ғаройиб пуффак", "Лофчилар-алдоқчилар" каби насрий, шеърий китоблар битди. Қўғирчоқ театри учун бир қатор пьесалар ёзди. Таржималар қилди.

Ҳаммамизга бирдай ишониб юрган ажойиб шоир укам Ҳамза Имонбердиев бехосдан ўйчан бўлиб қолди-ю, акалари даврасини тарк этди-қўйди...

Ҳамза эртак тўқишни яхши кўрар эди. Ёзганларини қўяверинг. Унинг ўзи ҳам биз учун эртак эди. Ҳамза қўшиқ айтишни, соз чалишни хуш кўрар эди. Ўйлаб қоласан. Балки унинг юрагида биз илғамаган аламлар, оғир хўрсинишлар бўлгандир. Шоир укам бармусиқа садоси аримасди.

Ана-мана дегунча мана ойлар ўтди. Яна баҳор келади. Унинг қабри тепасини майса-гиёҳлар қоплайди.

Ҳамза Имонбердиев деган болалар шоири бу дунёга боладай беғубор келиб, боладай беғубор кетди. Биз акалари уни бот-бот эслаб турар эканмиз, ёзганларини тарғибот қилар эканмиз, бир нарсадан таскин топамиз. У яшаган уй олдидан қачон ўтманг, қулоғингизга гоҳ қувноқ, гоҳ мунгли куйлар эшитилиб туради. Эшитинг, уни Ҳамзанинг ўғли ва қизи чалаяпти. Ҳамза болаларини бир умр куйга, қўшиққа ошна қилиб, қолган эртагини ўзи билан олиб кетди. Сизу бизга бўлса "Акаларим, барибир ҳаммангизни яхши кўрардим", деб бир даста китоб қолдирди...

Қуйида Ҳамза Имонбердиев шеърларидан намуналар ўқийсиз.

Сафар БАРНОЕВ

ОҒИР ЮК

Мактабдан уйга
Қайтар Бахтиёр,
Манглайида тер,
Қуриган мадор.

Боши эгилган,
Судралар бунча.
Ёки папкаси
Оғирми шунча?

Уйга етдию
Йиғлаб юборди.
Папкада зилдай
"Икки"си борди.

ДАНГАСАНИНГ БАҲОНАСИ

-- Дарсим бажарай десам,
Тўсиқлар кўп йўлимда.
Аввало футбол тўпи
Етаклайди қўлимдан.

Сўнгра ойнаи жаҳон
Хаёлимни банд этар.
Имлаб турганда кино,
Қайси аҳмоқ рад этар?!

Китобга гал келганда,
Ғичирлайди кароват.
"Кел, мизғиб ол", деб гўё
Пичирлайди кароват.

Ана шундай тўсиқлар
Ҳар кун йўлимда ётар.
Шу сабаб кундаликда
"Икки"лар турнақатор.

РЕКОРД

Йиғлаб қолса
Мабодо Учқун,
Тўхтовсиз ҳўнграр
Нақ
Уч кун!

Қойил қолинглар
Бардошга,
Уч кун етган
Кўз ёшга.

Йиғлоқлар,
тенглашинг
Учқунга.
Ҳозирча рекорд тенг --
Уч кунга.

АЛДАНДИ

Телевизорда қорни
Кўрдию Жаббор,
Севиниб дер: -- Ур-ра, ҳей,
Ёғаяпти қор!

Қўлқоп кийиб ҳовлига
Чиқдию шошиб,
-- Алдашибди, -- деди у
Бошини қашиб.

САНАШНИ БИЛАСАНМИ?

-- Санашни биласанми?
-- Катта боламан, ахир!
-- Мана сенга шоколад.
Бармоғида санар:
-- Бир.
-- Мана яна биттаси,
-- Икки.
-- Ма буни ҳам ол.

Энди санай қол.
Саноғига етолмай
Кўзини четга олар.
-- Бўлди, шу иккисига
Қорним ҳам тўйиб қолар.

МАСЛАҲАТ

-- Қанча "с" ёзилади
"Ҳасса" сўзида ажаб?
Биттами, иккитами,
Билолмай ҳайрон Ражаб.
-- Учта "с" ёзинг, ака, --
Ақл ўргатар Жўра.
-- Ортиб қолгани маъқул,
Етмай қолгандан кўра.

КИМГА ШАПАЛОҚ?

-- Мана, шафтоли,
Ейсанлар ҳали.
-- Мен ей, -- дер Йўлдош, --
Қорним жуда оч.

-- Ҳой, Тош, ма узум,
Буни е ўзинг.
-- Мен ей, -- дер Йўлдош, --
Билсангиз, ада,
Қорним жуда оч.

-- Ким ер бир товоқ
"Ширин" шапалоқ?
-- Мен ей... а?

Йўқ, йўқ,
Қорним тўқ.
Майли бунисин
Тош еяқолсин.
Бир тўйиб олсин!

Фаррух кўринишидан ҳамма қатори куйинчак инсон эди. Баъзан бироз чарчаган кезлари хатлар бўлимида уч-тўрттамиз тўпланиб, гурунглашиб қолардик. Қизғин суҳбатда туғилган фикрлар кечки пайтдаги қисқагина режалаш йиғинида давом этарди.

Фаррух Раҳимов аввал ходим, бўлим мудири, сўнг ёш бўлса-да, Бош муҳаррир ўринбосари бўлиб ишлади. "Кўпроқ одамлар орасида бўлиш, ўзига хос мақолалар ёзиш, кўп ки-

ҚАТРАДА ҚОЛГАН УМР

тоб мутолаа қилиш керак" деб уқтирарди у. Дўстларидан маслаҳатини, ёрдамини ҳеч қачон аямасди.

Газетачиликда иш вақтининг ўлчови бўлмайди. Ишга келишингиз ўз ихтиёрингизда бўлса-да, қайтишингиз кўпинча ўзингизга боғлиқ эмас. Эсимда, бир куни рўйхат бўйича мен навбатчилик қилардим. Босмахонага тушиб, чиқаётган саҳифаларни ўқияпману, хаёлим паришон. Ишга келаётганимда ўғлим бироз иситмалаб турган эди. Дори бериб, уйдан кўчага чиқмаслигини тайинлаган бўлсам-да, хавотирдаман. Соат эса кечки ўндан ўтган, ҳали-бери иш тугайдиганга ўхшамайди. Саҳифалар қачон тайёр бўлади-ю, газета босишга қачон рухсат берилади. Яна тонготар бўлиб кетса-я...

Бир вақт хонага Фаррух кириб келди. Одатига кўра ишнинг кетиши билан қизиққан бўлди-да, паришонхотирлигимни сезди чоғи:

-- Тинчликми?-деди.

-- Тинчлик, - дедим сир бой бермасликка уриниб.

-- Яширманг, балки ёрдам керакдир, тортинмай айтаверинг,- деди у.

Кўнглим бузилиб кетди, ҳавотирланаётганимни айтдим. Ўшанда кўрдим Фаррухнинг жаҳли чиққанини.

-- Нега буни вақтлироқ айтмадингиз? Нима, бизда бола-чақа йўқми?! Сиз кетаверинг, мен ўзим навбатчилик қиламан,- деди у.

Кўнмадим, тўғрироғи, уялдим. Ахир Бош муҳаррир ўринбосари мухбир учун тунда цехма-цех юриши қандоқ бўларкин, деб истиҳолага бордим. Йўқ, Фаррух сўзида туриб ўша куни навбатчилик қилди...

Ўлим ёш-қари,яхши-ёмон деб ажратмас экан. Ҳеч қанча вақт ўтмай Фаррух оламдан ўтди. У билан бўлган суҳбатлар, у қатнашган каттаю кичик давралар биз учун бир умрлик армонга айланди. Фаррух ҳаётни, одамларни, фарзандларини, қадрдон ишхонаси, дўстларини беҳад севарди. Бевақт ўлим эса уни орамиздан олиб кетди.

Яхшидан яхши ном қолади. Унинг уч ўғлони -- Шоҳруҳ, Дилруҳ, Дурбеклар вояга етмоқда. Тўнғичи бу йил мактабни битириш арафасида турибди. У ҳам отаси каби ижодкор бўлмоқчидир,балки. Майли ким бўлмасин отасига ўхшаган чин инсон бўлсин. Фарзандларига ҳам оталик, ҳам оналик қилаётган Заҳрохонга Оллоҳ узоқ умр ато этсин.

Гулнора ҲОЛБЕКОВА

ИЙД Рамазон муборак!

УШАЛГАН ОРЗУ

Ер юзидаги барча мусулмонлар яқин кунларда улуғ айём -- Рамазон ҳайитини нишонлайди. Бу улуғ кунда барча гина- қудуратлар унутилади. Беморларни бориб кўрадилар, ғариблар ҳолидан хабар олиб, мискинларга ҳайру эҳсон қиладилар. Хуллас, шу куни ҳар бир инсон кўнглига яқин олган одами билан дийдорлашади.

Шу куни ўзбекнинг қайси хонадонига борманг, сизни очиқ чеҳра билан кутиб олишади. Топган-тутганини дастурхонга келтириб, сиз билан баҳам кўради. Айниқса, янги келин тушган хонадонларнинг файзи ўзгача бўлади.

Йўлингиз тушиб "Тепа" маҳалласидан ўтсангиз, албатта, Мирсобит акаларнинг хонадонига ҳам кириб ўтинг. У ерда сизни эҳтиром билан сулув бир келинчак кутиб олади. Қайнона бўлмиш -- Зуҳрахон опанинг қувончи чексиз. Келини Нафисахон қўллик, оёқлик, эпчилгина экан.

-- Шу кунларга етганимизга шукур, илоҳим бахтли бўлиб, қўша қаришсин, -- дейди чеҳрасидан нур ёғилиб турган Мирсобит ака.

-- Одамлар келин туширишса, қачон бизнинг хонадонимизга ҳам келин келар экан, деб юрагим орзиқиб кетарди. Худога минг қатла шукур, мана шу кунларга ҳам етдик. Келинингиз қўлидан бир пиёла чой ичсангиз барча чарчоғингиз ёдингиздан чиқиб кетар экан, -- дейди кулиб Зуҳрахон опа.

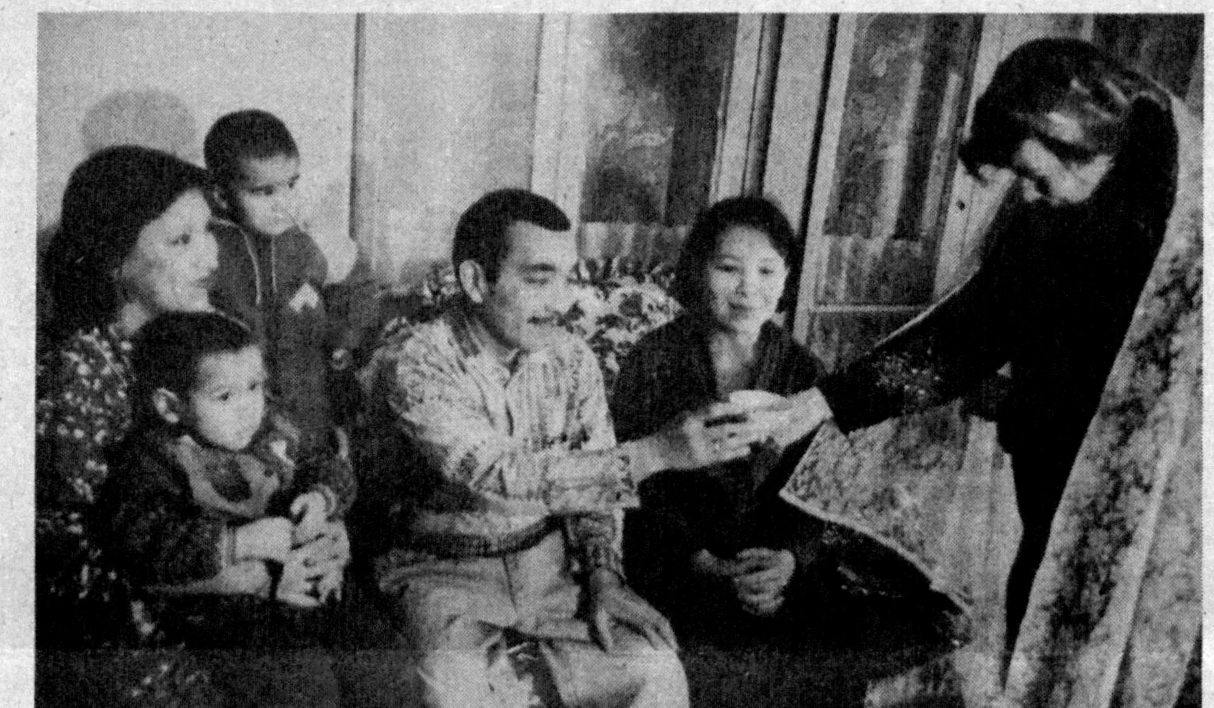

Ҳа, ота-она учун фарзандларнинг камолини кўришдан буюк бахт борми дунёда. Бундай бахт ҳар бир хонадонга, ҳар бир ота-онага насиб этсин. Ёшларимиз бахтли, қарияларимиз имонли бўлишсин. Улуғ айём олди тилагимиз Яратганнинг ўзи юртимизга тинчлик, осойишталик ато этсин.

ҚИЗГИНА

Қизгина, сен оппоқ либос кийиб, оқ ниятлар билан ўзга остонага қадам қўйдинг. Вужудингни ширин бир титроқ, қалбингни эса аллақандай ҳадик қамраб олган. Биламан, бегона уй, бегона одамлар. Улар билан тезроқ тил топишиб кетишни ўйлайсан. Қайнота ҳурматини, қайнона хизматини жойига қўя олармиканман, деган ўйга толасан.

Мана, оппоқ тонглар отмоқда. Сен келинлик бурчингни адо этишга ошиқасан. Дастлабки ишинг саломдан бошланади. Эрта тонгдан то кечгача тиним билмай, уй юмушлари билан банд бўласан.

Қизгина, мана олдинда Рамазон Ҳайити. Шу куни сен бор латофатингни кўрсатиб, меҳмон кутишинг керак. Уйингга узоқ-яқиндан сен билган-билмаган меҳмонлар, ёру дўстлар келади. Улар шу куни сенинг ҳар бир хатти-ҳаракатингни диққат билан кузатиб, холис баҳо берадилар. Дастурхон безатишингдан тортиб, остонангдаги хокандозинг ҳам шу куни эътибордан четда қолмайди.

Дастлаб уларни келинлик саломи билан кутиб оласан, улар ўтиргач пиёлага бир қултум чой қуйиб, оҳиста меҳмонга узатасан. Меҳмонлар чиқиб кетаётганларида яна салом билан кузатасан. Қизгина, шу куни сенинг юзларинг гўзалликдан ял-ял ёнади. Илоҳим, бахтинг баркамол бўлсин! Ёмон кўздан ўзи асрасин!

Гулноза. АҲМАДЖОНОВА

КЕЛИНЛИК ЗИЙНАТИ

Қизлар тушмагур қизиқда. Маҳаллада нечта келин борлигию қай бири яқинда тушганини жуда яхши билишади. Аслида Тошкентда азалдан янги келинлар ҳайитлик улашиб келишган. Бундай маросим бир томондан халқимизнинг қанчалик меҳмондўст, бағрикенг, сахийлигини кўрсатса, бошқа томондан янги келиннинг одоб-аҳлоқи, уй тутишларию пазандалигини синовчи имтиҳон, десак янглишмаган бўламиз.

Ҳайит куни эрталабдан то кечгача қизлар гуруҳ-гуруҳ бўлиб, маҳалладаги келинларни кўрадилар. Уларнинг қўлидан бир пиёла чой ичадилар. Қизиғи шундаки, ҳатто ўзингиз билмаган, танимаган маҳаллаларда юрсангиз ҳам янги келин бор хонадонни осонгина топа оласиз. Йўлаклар йилнинг қай фаслидан қатъий назар чиннидек супурилиб, сув сепилган, дарвозалар ланг очиқ. Демак, истаган ҳар бир қиз, жувон янги келин хонадонига ташриф буюриши мумкин. Хонадонга аста қадам қўясизу, гарчи келин борлигини билсангиз ҳам одоб юзасидан:

-- Келин ойи, келин ойи... -- дея чақирасиз.

Хонадон эгалари сизни ичкарига таклиф этадилар. Шунда ўзига оро берган келинчак ҳар бир қизга эгилиб, эҳтиром билан салом беради.

-- Кўп яшанг, бахтли бўлинг!

Катта, ноз-неъмат тўла дастурхон атрофига жам бўлган қизларга келин пиёлада чой қуйиб, ҳурмат-ла узатади. Унинг хуш хулқига ортиқча таърифу тавсифнинг ҳожати йўқ. Йиғилганлар ўзаро ҳол-аҳвол сўрашади. Танимаганлар бир-бирини танийди. Қадрдонлар янада ўзаро аҳиллашади.

Халқимизнинг гўзал урф-одатлари, анъаналари кўп.

Шулардан бири келинларнинг ҳайит кутишидир. Айтганча, оналаримиз уни келинликнинг зийнати ҳам дейишади.

НОЗИМА

ҲАДИСЛАР ДЕЙДИКИ...

... Сизларнинг яхшироғингиз ўз аҳли аёлларига яхшилик қилиб, уларни ҳурмат қилувчилардир.

... Мўмин киши мўъмина аёлининг ҳамма хулқидан рози бўлиб, бирор феъл-атвори ёқмай қолса, уни дарров ўзидан узоқлаштирмайди.

... Эрлар оилада ўз аҳли - аёлларига бошлиқдурлар, чунки Аллоҳ таоло уларни яратишда аъзоларини бақувват, қийинчилик ва машаққатларга бардошли ва чидамли, оилани ҳимоя қилишга қодир, раҳбар бўлишга муносиб ва қобилиятли қилиб яратди. Ҳамда оила қуришга кетадиган сарф-ҳаражатни ва оилани боқишни эр зиммасига юклади.

... Агар Сизларга хотинларингизнинг бир феъллари ёқмай, уларни ёмон кўриб қолсаларинг, унда сабр қилинглар. Эҳтимол Сизлар ёмон кўрган нарсада Аллоҳ таоло сизлар учун кўп яхшиликлар, чунончи, солиҳ фарзандлар ато этса.

Газетанинг навбатдаги сони 4 февралда чиқади

Ўзим пиширдим, мазалими?

БАЙРАМ ДАСТУРХОНИНГИЗГА

Ҳайит арафасида халқимиз қўни-қўшниларга, яқин биродарларига ош тарқатади. Пишириқлар улашади. Шундай қутлуғ кунларда дастурхонимизни бўғирсоқ, қуш тили, ўрама каби турли пишириқлар янада безайди. Мазкур пишириқларнинг айримларини тайёрлаш усулини қуйида эътиборингизга ҳавола этамиз.

БЎҒИРСОҚқа хамир қориш учун бир литр сутга 50 грамм шакар, таъбга кўра туз ва 300 грамм маргарин ёки сариёғни эритиб, сўнг ун солинади. Хамирни бир оз тиндириб қўйгач, ёғни доғлайсиз. Тинган хамирдан ёнғоқдек зувалачалар ясаб, уларга човлида шакл берилади. Қизиган ёғнинг оловини пасайтирасиз-да, бўғирсоқларни бирин-кетин пишириб оласиз.

ҚЎШ ТИЛИ тайёрлаш учун 8 дона тухум, бир стакан шакар, 100 грамм маргарин, озгина шакар солиб қаттиқ хамир қорилади. Хамир бироз тингач, энига ёйиб 5-6 сантиметр қалинликлардаги узун тасмачалар кесилади. Бутанда ёрдамида ромб кўринишида шаклчалар кесиб қиздирилган ёғда пиширилади. Бордию ЎРАМА пиширмоқчи бўлсангиз, шу хамирнинг ўзида ясалган узун тасмачаларни ўраб, чеккалари маҳкамлангач, қизиган ёғда пишириб олинади.

ЛОЧИРАни ҳам турли байрамларда, ҳайит арафаларида пишириш одат тусига айланган. Бунинг учун бир литр сутга 400 грамм қўй ёғи ёки маргарин, туз, 4 дона тухум чақиб, ўртача қаттиқликда хамир қорилади. Хамирни кичик зувалачаларга бўлиб чиқилгач, биттадан юпқароқ қилиб ёйилади. Чакич урилгач, бетига тухум саригидан суртилиб, седана сепилади ва 100 даража иссиқликдаги оловда пиширилади.

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИНИНГ «КАМОЛОТ» ЖАМҒАРМАСИ

Бош муҳаррир
Абдуқодир НИЁЗОВ
Навбатчи муҳаррир: Лайло КАРИМОВА

ТАҲРИРИЯТ:
Қабулхона — 136-56-58, 133-95-97;
хатлар бўлими — 136-54-64;
тижорат бўлими — 133-79-69; ижодкор ёшлар бўлими — 136-54-64; спорт, ҳарбий ватанпарварлик бўлими — 136-58-93,
котибият — 136-58-48.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083 Тошкент Матбуотчилар кўчаси, 32-уй
Нашр кўрсаткичи 64607

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Дизайн устаси: С.ФАЙЗУЛЛАЕВ

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00012
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси
Буюртма Г. — 0894.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41
Ҳажми — 2 табоқ Тираж: 11.024
Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.
Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А-2
Босишга топшириш вақти — 21.30
1 2 3 4 5 6